

LETTERKUNDE

dan ook bij. Ze zien zijn persoonlijkheid als statisch en niet dynamisch; en evenzo vatten zij ook de „beïnvloeding” op. Wee het auteurtje dat in latere jaren niet aan de eens gestelde norm beantwoordt en van de eertijds al geprojecteerde paadjes afdwaalt. Met de nieuwe invloeden, door tijdgenoten en eigen ontmoetingen geoefend, met de grote, alles bezielende invloed van het leven zelf, wordt maar weinig rekening gehouden. Integendeel, men ziet vaak genoeg, hoe het sommigen als een verdienste wordt aangerekend, dat zij zichzelf in twintig of meer boeken herhalen, — zich „gelijk” blijven, zoals dat dan prijzend heet. Alsof de tijd stilstaat en hun levenslijn gelijk is aan die van een poes die naar zijn staart springt. En hoeveel schrijvers maken zichzelf niet, met een verkeerde zelfcritiek, vrijwillig tot slachtoffer van een bepaald „genre”, door in eindeloze herhalingen te vervallen bij elk nieuw boek?

Ik geloof dat de meeste kwesties van persoonlijkheid en milieu, van vrije wilsbeschikking en determinering, van stijlvolle ontwikkeling en levensontrouw, van vruchtbare experimenten en nutteloos verzet, onderdelen zijn van de ene grote vraag naar de goede en de slechte beïnvloeding. De literatuurhistoricus zoek ze in het tijdperk; de criticus onderzoek een figuur. Alleen de „recensent” — en hier krijgt dit woord een ongunstige bijklank — beschouwt slechts één enkel boek, als iets dat los en geheel op zichzelf staat, met de wormstekigheid van zijn „literaire invloeden”. Het recensentendom is de grote narigheid van onze literatuurcritiek; door het recensentendom wordt het niveau der critiek steeds naar beneden gedrukt. De echte criticus kan kortzichtig, eenzijdig zijn en dwalen,

behept zijn met de fout die hierboven werd aangestipt. Maar hij is een ernstig en achtenswaardig onderzoeker, vergeleken met de tientallen van beunhazende besprekers, die inderdaad niets doen dan prijsuitdelend of berispelend, juichend of kleinerend *om de zaak heen praten*. Stellig, bewondering is voor den criticus een verheugend verschijnsel, afkeuring en bestraffing een kwestie van temperament; maar ze doen zich voor zijns ondanks; het kunnen aantrekkelijke, maar soms ook lastige begeleidingsverschijnselen zijn. Daar komt het hem niet op aan, slechts op het begrijpen, op het doorzien, op het ontdekken van de innerlijke orde in elk complex van verschijnselen.

Dan ook kan pas die vruchtbare wisselwerking tussen het gecritiseerde en den criticus plaats vinden, zoals die er tenslotte altijd bestaan moet tussen een volwaardig boek en den scherpzinnigen lezer: dat zij als het ware *wederzijds beïnvloed* worden, in elkaars aanwezigheid die kleine trilling van hun levenslijn ondergaan, waarop wordt gezinspeeld, wanneer men bekent: „Dit heeft mij even gefraspeerd, dit mij tot denken aangezet, en dat heeft mij ontroerd.” Een boek ondergaan is óók: een boek van zijn eigen wezen doordringen; een goede critiek — goed als critiek, dus ook wanneer zij ernstige fouten en tekorten belicht — is steeds een profijtelijke ontmoeting, die zowel den criticus als den gecritiseerde aan zichzelf openbaart. Heel de naargeestige rest is „recensie”, is journalisme, bestemd om te vergaan met het ogenblik waarin het wordt uitgesproken. Is het andere teveel gevegd? Ik denk aan dat prachtige versje, waarin een tijdgenoot ons aller wens in deze heeft uitgesproken: